

ФАКТОРИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ, ЇХ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Анотація. Визначено сутність факторингу як кредитної операції банку, досліджено основні аспекти надання цієї послуги, розглянуто особливості обліку факторингових операцій та визначено основні проблеми розвитку факторингу в Україні.

Аннотация. Определена сущность факторинга как кредитной операции банка, исследованы основные аспекты предоставления данной услуги, рассмотрены особенности учета факторинговых операций и сформулированы основные проблемы развития факторинга в Украине.

Annotation. The author determines the essence of factoring as a credit operation of a bank, investigates the basic aspects of providing this service, discusses the features of accounting factoring transactions and formulates the basic problems of the development of factoring in Ukraine.

Ключові слова: факторинг, банк, облік, дебіторська заборгованість, клієнт, факторингова угода.

Факторинг у наш час є формою інтегрування банківських операцій, що найбільше пристосована до сучасних процесів розвитку економіки. Однак ринок факторингових послуг в Україні є відносно новим та з ряду причин він досі не набув належного розвитку. Таким чином, дослідження фінансово-облікового аспекту факторингових послуг на сьогодні є досить актуальним.

Дослідженням проблем розвитку факторингу в Україні присвячені праці таких українських вчених, як: В. Братименка, О. Береславської, Н. Внукової, М. Олексієнка, М. Лаврик, А. Сатановської, Ю. Філіпенко та ін.

Метою дослідження є розкриття особливостей обліку факторингових операцій у банківських установах, а також розгляд актуальних проблемних питань розвитку ринку факторингу в Україні.

Завданням дослідження є визначення поняття факторингу та дослідження основних аспектів надання цієї послуги, визначення основних облікових процедур факторингових операцій та узагальнення головних проблем розвитку ринку факторингу.

Об'єктом дослідження є ринок факторингових послуг в Україні.

Предметом виступають облікові процедури за факторинговими операціями в банках.

У діяльності підприємств постійне зростання дебіторської заборгованості, недисциплінованості покупців, які затримують розрахунки, переростає у серйозну проблему. Товарні кредити відволікають кошти з обігу та уповільнюють розвиток. Вільних коштів стає дедалі менше, основних засобів недостатньо для застави, і банки відмовляють у наданні кредиту. Саме для вирішення таких проблем і призначений факторинг.

Факторинг – це банківська операція, суть якої полягає в придбанні банком (фактором) у постачальника (продавця) права вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм товари (виконані роботи, надані послуги) з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів [1].

Класичний факторинг передбачає наявність комерційного кредиту, що надається в товарному вигляді продавцям покупцям у вигляді відстрочення платежу за продані товари, які оформляються відкритим рахунком.

У світі існують дві моделі розвитку факторингового бізнесу: європейська та американська. Європейська модель передбачає створення великих вузькоспеціалізованих факторингових компаній, які, як правило, були створені великими банками і згодом від них відмежувались. В американській моделі факторингові компанії утворювалися приватними підприємцями без участі банків [2].

Український ринок факторингу розвивається за європейською моделлю, адже більша його частина (близько 80 %) контролюється комерційними банками.

В операції факторингу звичайно беруть участь три особи: фактор-банк – покупець вимоги, початковий кредитор (клієнт) і боржник, що одержав від клієнта товари з відстроченням платежу.

В основі факторингу лежить покупка банком (фактором) рахунків-фактур клієнта на умовах негайної оплати частини вартості (70 – 90 %) відфактурованих поставок і оплати решти частини (за вирахуванням відсотка за кредит та комісійних платежів) у строго обумовлені терміни незалежно від надходження виручки від дебіторів.

Також банк-фактор у рамках здійснення факторингових операцій, крім надання кредиту, здійснює повне факторингове обслуговування – бухгалтерське, інформаційне, збутове, страхове, юридичне, яке включає обробку рахунків клієнта, контроль за виконанням строків платежів, фінансові консультації, захист інтересів клієнта при неплатоспроможності його боржників [3].

Розрізняють конвенційний та конфіденційний факторинг. У разі конвенційного факторингу дебітора повідомляють про придбання банком його фінансових зобов'язань. Відповідні платежі дебітор спрямовує безпосередньо до банку. При конфіденційному факторингу дебітору не повідомляють про придбання банком його зобов'язань. При цьому клієнт здійснює розрахунки з банком самостійно [4].

Факторинг оформлюється спеціальною згодою між банком і клієнтом. При укладанні цієї угоди комерційний банк отримує від клієнта розрахункові та платіжні документи про продані ним дебітору товари і надані послуги. У бухгалтерському обліку операція відображається на позабалансових рахунках такими проводками:

1. Д-т 9800 "Розрахункові документи за факторинговими операціями";
К-т 9910 "Контррахунок".

2. Д-т 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам";
К-т 9900 "Контррахунок".

При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого проценту, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";
К-т "Поточний рахунок клієнта, кореспондентський рахунок".

Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:
Д-т 9900 "Контррахунок";

К-т 9100 "Зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

Також банк отримує комісію за надані факторингові послуги з урахування платіжних документів. Отримана комісія за факторингом обліковується за принципом нарахування і відображається за рахунком 6110 "Комісійні доходи від розрахунково-касового обслуговування клієнтів" на дату підписання факторингової угоди.

Якщо дебітор вчасно сплачує відповідну частку дебіторської заборгованості, банк здійснює бухгалтерське проведення:

Д-т "Поточний рахунок дебітора (кореспондентський рахунок банку)";

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

Якщо дебітор своєчасно не сплачує за своєю заборгованістю, банк переносить відповідну суму на рахунок простроченої заборгованості за факторингом:

Д-т 2037 "Прострочена заборгованість суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

Оскільки факторинг супроводжується певним відсотком ризику, банк зазвичай створює за даними операціями резерви, за рахунок яких списується безнадійна заборгованість. Операція з формування резерву відображається проводкою:

Д-т 7702 "Відрахування в резерви під заборгованість за наданими кредитами клієнтам";

К-т 2400 "Резерви під кредити, що надані клієнтам та оцінюються на індивідуальній основі" [2].

Інформація про факторингові операції міститься у такій бухгалтерській звітності:

ф. № 1Д-КБ "Баланс комерційного банку" (щоденна);

ф. № 1-КБ "Баланс комерційного банку" (місячна);

ф. № 10-КБ "Оборотно-сальдовий баланс комерційного банку";

ф. № 11 "Балансовий звіт комерційного банку";

аналітичні дані за рахунками 203-ї групи: 2030, 2037, 2038, 2039, 6023, 9800.

Для більш детального ознайомлення зі змістом та об'ємом факторингових операцій, наданих клієнтам, пропонується складання узагальнюючого звіту про факторингові операції, який буде містити такі дані: найменування клієнта, номер та дата складання факторингової угоди; вид факторингу, сума; умови та терміни оплати, група ризику, сформовані резерви та ін. [1].

Серед основних проблем розвитку ринку факторингу в Україні ключовими є:

1. Недосконалість вітчизняного законодавства у сфері факторингових послуг.

2. Низька проінформованість споживачів послуг.

3. Відсутність професійних навичок та досвіду роботи учасників ринку факторингу.

4. Великий розмір плати за здійснення факторингової операції (50 – 60 %).

5. Відсутність стандартів якості факторингових послуг фінансових установ.

6. Використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні.

7. Відсутність чітких методичних рекомендацій з відображення операції факторингу в бухгалтерському обліку [5].

Здійснення факторингових операцій є ефективним засобом зменшення ризику для підприємств, а для комерційних банків вони дають можливість залучати нових клієнтів, розширити свою діяльність і збільшити власні доходи. Водночас розвиток факторингу в Україні потребує створення інституційних умов, насамперед, податкового законодавства і нормативно-правової бази та вдосконалення методики обліку, що дозволить факторингу ефективно розвиватися в майбутньому.

Дослідження цієї теми незавершене та потребує подальшого розвитку й особливої уваги у сфері нормативного забезпечення банків за даною формою кредитування.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Козакова М. О. Факторинг на ринку фінансових послуг України / М. О. Козакова // Магістеріум. Економічні студії. – 2011. – № 44. – С. 41–46. 2. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік в банках України : підручник / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2001. – 636 с. 3. Внукова Н. Факторингові операції банків / Н. Внукова, К. Шапошникова // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 2(40). – С. 6–11. 4. Шевчук В. А. Банківська справа / В. А. Шевчук. – К., 2009. – С. 124–126. 5. Макросреда факторингових операцій // Вестник факторинга. – 2009. – № 7. – С. 61.